

Návrh Konceptce rozvoje knihoven na léta 2016 - 2020 s výhledem do roku 2025

Stav 31. března 2016

Připomínky zpracujte formou korektur v textu a posílejte na adresu: vit.richter@nkp.cz nejpozději do 22.4.2016

Obsah

- **SWOT analýza**
- **Vize pro rok 2020**
- **Koncepce – obsah**
 1. Knihovny ve virtuálním prostředí
 2. Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra
 3. Doplnění knihovnických fondů a informačních zdrojů
 4. Efektivní metody trvalého uchování tradičních knihovnických dokumentů
 5. Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách
 6. Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb
 7. Vzdělávání pracovníků knihoven
- **Použité zkratky**

SWOT analýza

Silné stránky

1. Garance svobodného přístupu k informacím, poskytování nezávislých, veřejných služeb, které jsou v zásadě bezplatné a jsou poskytovány rovným způsobem všem bez rozdílu.
2. Vnímání knihoven veřejností jako spolehlivých a důvěryhodných a bezpečných institucí. Setrvalost zájmu veřejnosti o využívání knihoven, vysoký počet fyzických i virtuálních návštěvníků.
3. Existence rozsáhlé sítě všeobecných a specializovaných knihoven zajišťujících dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb.
4. Existence základních právních předpisů a doporučení, včetně mezinárodních, vymezujících VKIS.
5. Existence dlouhodobě budovaných, strukturovaných fondů historických a konzervačních fondů domácích i zahraničních dokumentů.
6. Existence fyzických prostor, jejich vybavení, profesionální personál jeho motivace ke vzdělávání.
7. Vysoká úroveň standardizace procesů zpracování a zpřístupnění knihovnických fondů jako základ pro spolupráci budovaných systémů.
8. Intenzivní digitalizace knihovnických fondů na celostátní i regionální úrovni.
9. Schopnost kvalifikovaně zpracovávat informace.
10. Schopnost vzájemné spolupráce, zkušenosti se sdílením informačních zdrojů a služeb.
11. Systém koordinace a podpory VKIS obecních knihoven na úrovni kraje.
12. Dostatečně široká nabídka zahraničních elektronických informačních zdrojů.
13. Existence oborového vzdělávání všech stupňů.

14. Existence vícezdrojového financování formou dotačních programů, strukturálních fondů EU, projektové financování včetně podpory výzkumu, vývoje a inovací.
15. Fungující systém měření a porovnávání výkonu a činnosti veřejných knihoven včetně hodnocení ekonomické efektivity služeb.
16. Aktivní přístup občanských sdružení, asociací, poradních orgánů a neformálních sdružení knihoven a zaměstnanců při rozvoji VKIS.

Slabé stránky

1. Nedostatečné začlenění knihoven do systému školního i mimoškolního vzdělávání.
2. Nízká úroveň spolupráce knihoven a škol v oblasti podpory čtenářské, informační a digitální gramotnosti.
3. Nízká úroveň spolupráce mezi knihovnami, školami, nakladateli, knižním trhem při aktivitách na podporu čtenářství a společenské prestiže četby.
4. Nedostatečná úroveň kooperace knihoven při zajištění VKIS a budování knihovních fondů - mezi knihovnami, mezi knihovnami a provozovateli, mezi knihovníky a uživateli knihoven, mezi akademiky a knihovníky, mezi knihovnami a jinými institucemi.
5. Málo pohotové služby, složitý a nepohodlný přístup ke zdrojům, nedostatečná nabídka mobilních aplikací, online plateb, neschopnost knihoven reagovat pružně na potřeby uživatelů.
6. Roztříštěnost nabídky služeb a informačních zdrojů. Absence centrálních služeb integrujících tradiční služby i služby s digitálním obsahem.
7. Omezená nabídka digitálních zdrojů a služeb určených pro širokou veřejnost, zejména v oblasti e-knih.
8. Omezené finanční prostředky na nákup aktuální literatury, zastaralé knihovní fondy. Nízká efektivnost nákupu elektronických informačních zdrojů pro oblast VaV.
9. Bariéry při využívání knihoven a jejich služeb pro některé znevýhodněné sociální skupiny obyvatel.
10. Nízká úroveň marketingu VKIS a public relations knihoven.
11. Nedostatečné prostorové zajištění činnosti řady knihoven, složité nájemní vztahy, zastaralé vybavení interiéru a informačními technologiemi, omezená provozní doba malých knihoven.
12. Nevyrovnané financování regionálních funkcí knihoven v jednotlivých krajích.
13. Nedostatečná pohotovost zpracování povinného výtisku u některých příjemců, snížení efektivity sdílené katalogizace.
14. Nezajištěno dlouhodobé uchování digitálních dokumentů a zvukových dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví. Chybí legislativa a infrastruktura pro zajištění povinného exempláře elektronických publikací.
15. Nevyřešené autorsko-právní aspekty služeb knihoven v digitálním prostředí.
16. Chybí systém depozitního skladování knihovních fondů, mezioborové metodické centrum konzervace novodobých dokumentů včetně kapacit na odkyselování knihovních fondů.
17. Omezené využívání příkladů dobré praxe ze zahraničí, konzervativnost, malá flexibilita, (de)motivace.
18. Nedostatečné mezinárodně srovnatelné statistiky o činnosti a výkonech knihoven.
19. Chybí systém celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven. Nedostatečná kvalifikace pracovníků v některých rozvojových oblastech, např. digitální gramotnost, pedagogické dovednosti, marketing, management. Malý důraz na osobní rozvoj.

Příležitosti

1. Zapojení knihoven do systémů školního a mimoškolního vzdělávání, včetně celoživotního vzdělávání dospělých, rozvoj občanského vzdělávání, zvýšené požadavky na digitální gramotnost celé populace.
2. Vnímání knihoven jako vzdělávacích, kulturních, informačních a komunitních center, jako středisek kreativity.
3. Vnímání knihoven jako důležité součásti infrastruktury výzkumu a vývoje.
4. Tlak na internacionalizaci vědy, širší možnost spolupráce knihoven v oblasti služeb v rámci EU, např. evropská digitální knihovna Europeana, a ve světě, např. Google.
5. Digitalizace - digitální ekonomika, masová digitalizace tištěné produkce a v jejím důsledku růst požadavků na trvalé uchování a zpřístupňování digitálních dokumentů.
6. Rozšíření přístupu k unikátním informacím, využití v oblasti vědy, výuky i volného času prostřednictvím digitalizace knihovnických fondů.
7. Digital humanities, big data, data mining.
8. Potenciál využití mobilní komunikace - mobily, e-čtečky, e-knihy, smart phones.
9. Nárůst informačních zdrojů a chaos v nich.
10. Potřeba bezpečných míst, otevřených prostorů.
11. Růst významu vzdělání, hlad po kultuře, růst kreativity. Nové informační potřeby uživatelů.
12. Prodlužování lidského věku, nárůst objemu volného času, osamocení a potřeba kontaktu.
13. Pokles čtenářské gramotnosti a z toho plynoucí zájem o činnost knihoven.
14. Rozvoj občanské společnosti, využití dobrovolníků a veřejně prospěšných prací.
15. Prohlubující se ekonomická diferenciací společnosti, zájem o bezplatné služby.
16. Růst zájmu o centrální služby, které integrují využití papírových a digitálních dokumentů.
17. Novelizace autorského zákona, umožnění užití osiřelých děl a děl, která jsou komerčně nedostupná, půjčování elektronických knih.
18. Optimalizace dotačních programů na podporu rozvoje VKIS, využití evropských strukturálních fondů.
19. Rozšíření systému povinného výtisku na digitální dokumenty.
20. Spolupráce s vydavateli a distributory tradičních i digitálních dokumentů.

Hrozby

1. Pokles zájmu o tradiční služby knihoven, vnímání knihovny jako instituce pro 20. století, malá očekávání ze strany veřejnosti, konkurence dalších volnočasových aktivit.
2. Omezená nabídka služeb knihoven v digitálním prostředí, například slabá nabídka e-knih.
3. Hyperinflace informací - pro získání informace není knihovna nutná, naprostá většina lidí se cítí zahlcena a unavena nadbytkem informací.
4. Nepříznivý vývoj veřejných rozpočtů omezí financování knihoven. Knihovny nesplní očekávání svých uživatelů v důsledku omezování poskytovaných služeb.
5. Nedostatečný objem financování nákupu knihovnických fondů a dalších informačních zdrojů, zejména zahraniční literatury; nedostatek zdrojů pro financování mezinárodní meziknihovnické výpůjční služby.
6. Negativní vývoj veřejných rozpočtů omezí proces výstavby a modernizace budov knihoven jako atraktivního místa setkávání, poskytujícího diferencované prostředí pro studium i kultivování osobnosti.

7. Obtížné sladění zájmů autorů a dalších nositelů práv chráněných autorským zákonem a knihoven, jako zprostředkovatelů informací a kulturních hodnot nejširším vrstvám společnosti. Obava z nebezpečí zneužití digitálních podkladů k tvorbě pirátských kopií.
8. Neschopnost zvládnout dlouhodobé uchování digitálních dokumentů, nezvládnutí sběru, uchování a zpřístupnění born-digital dokumentů.
9. Konkurence komerčních poskytovatelů elektronických služeb.
10. Posilování tendence ke zpoplatňování základních služeb knihoven. Ztráta povědomí o knihovnách jako veřejné službě. Narušení principu rovného přístupu k informačním zdrojům prostřednictvím knihoven.
11. Nedostatečné začlenění knihoven do vzdělávacích a výchovných programů. Na všech typech škol je v průběhu studia nedostatečně akcentována informační výchova uživatelů s cílem zvýšení jejich funkční gramotnosti, a tím i schopnosti efektivně vyhledávat a využívat informační zdroje.
12. Neefektivní systém odměňování zaměstnanců minimálně motivující k celoživotnímu učení a ke zvyšování kvality VKIS - způsobí odliv kvalifikovaných pracovníků z oboru či zabrání zájmu mladých odborníků o uplatnění v knihovnách. Knihovny nebudou mít dostatek způsobilých pracovníků k poskytování moderních služeb.

Nová vize pro rok 2025:

Společně tvoříme knihovny jako nabídku služeb a informačních zdrojů a otevřeného prostoru pro vzdělávání, kulturu a osobní rozvoj.

HLAVNÍ SMĚŘ: podpora spolupráce na různých úrovních: Já. Vy. Čtenáři. Knihovníci. Daňoví poplatníci. Baví nás to.

HLAVNÍ SMĚŘ: rozvoj zdrojů – knihovní fondy, data, digitalizace, elektronické informační zdroje, média.

HLAVNÍ SMĚŘ: prostor – podpora fyzicky existujících knihoven, služby knihoven ve virtuálním prostoru (příjemné místo pro jednoho i pro všechny, stále na blízku, pro každého bez rozdílu, se vzájemným respektem).

HLAVNÍ SMĚŘ: rozvoj kreativity, inspirace, využití tradic, knihovna, čtení jako zážitek. Dnes čerpáme z minulosti a tvoříme budoucnost.

Koncepce rozvoje knihoven na léta 2016 - 2020 s výhledem do roku 2025

31. března 2016

Obsah

1. Knihovny ve virtuálním prostředí
2. Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra
3. Doplnování knihovních fondů a informačních zdrojů
4. Efektivní metody trvalého uchování tradičních knihovních dokumentů
5. Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách
6. Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb
7. Vzdělávání pracovníků knihoven

1. Knihovny ve virtuálním prostředí

Výchozí situace

Digitalizace knihovních fondů vytváří podmínky pro ochranu a široké zpřístupnění kulturního dědictví pro potřeby vědy, vzdělávání, kreativitu i osobní rozvoj obyvatel České republiky včetně zajištění dostupnosti v evropském a celosvětovém kontextu. Knihovny dlouhodobě investují do digitalizace knihovních fondů. V uplynulém období byly v knihovnách vybudovány základní kapacity a nástroje pro digitalizaci knihovních fondů – digitalizační linky, softwarové nástroje na digitalizaci a její koordinaci včetně standardů, např. Registr digitalizace, Souborný katalog ČR a Česká národní bibliografie. Tyto nástroje přispívají ke vzájemné koordinaci a podstatně snižují riziko duplicitní digitalizace. Podařilo se také realizovat významný projekt typu PPP ve spolupráci s firmou Google při digitalizaci historických knihovních fondů.

Rozvoj internetu a ICT je provázen stále rostoucím počtem elektronických publikací, které nemají ekvivalent v tradiční fyzické podobě (born-digital), například dokumenty publikované na webu, e-knihy apod. Tyto dokumenty tvoří významnou složku kulturního dědictví. Úkolem knihoven v této oblasti je plnit obdobné funkce jako pro tištěné dokumenty, tj. shromáždit, zpracovat, dlouhodobě uchovat a následně zpřístupňovat veřejnosti. Pro oblast dlouhodobé ochrany digitálních dat doposud nejsou vytvořeny komplexní legislativní (knihovní zákon č. 257/2001 Sb., zákon o neperiodických publikacích č. 37/1995 Sb., tiskový zákon č. 46/2000 Sb.), technické, programové a personální kapacity. Bez naplnění této nové funkce knihoven hrozí rizika ztráty značné části kulturního dědictví. V minulém programovém období byla připravena a Ústřední knihovnické radě přijata Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách.

Ze strany veřejnosti roste zájem o služby v digitálním prostředí, vznikají nové digitální knihovny a nepřehledné množství specializovaných systémů, což je příčinou jejich omezeného využívání. Hlavními limity pro efektivnější využití digitálních dokumentů je celková roztržitost služeb a omezení vyplývající z autorských práv. Doposud se nepodařilo přijmout novelu autorského zákona č. 121/2000 Sb., která by umožnila uzavírání kolektivních licenčních smluv na služby knihoven v digitálním prostředí.

V roce 2015 byl zahájen testovací provoz Centrálního portálu knihoven jako jednotného přístupového bodu, který usnadní přístup ke službám a informačním zdrojům knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby v rámci celé České republiky.

Cíl

Vybudovat silné centrální služby, zejména Centrální portál knihoven. Po novele autorského zákona uzavřít hromadné licenční smlouvy na užití děl nedostupných na trhu a na tomto základě vybudovat systém zpřístupnění digitálních dokumentů prostřednictvím knihoven dostupný každému bez rozdílu.

Pokračovat v digitalizaci knihovních fondů včetně rozšíření digitalizace na další typy dokumentů a digitalizaci speciálních sbírek. Vybudovat Metodické centrum digitalizace knihovních fondů, které umožní posílení koordinace a standardizace procesů digitalizace v knihovnách.

Vytvořit legislativní, technické a personální předpoklady pro shromažďování, zpracování a dlouhodobé uchování born-digital dokumentů.

Zajistit dlouhodobé uchování digitálního kulturního dědictví v knihovnách.

Indikátory úspěšné realizace

● Provoz a rozvoj Centrálního portálu knihoven, počet zapojených knihoven
● Zavedení nových služeb a nástrojů pro zpřístupnění elektronických dokumentů v digitálním prostředí
● Využívání digitálních služeb
● Vznik Metodického centra pro digitální dokumenty v knihovnách zaměřeného na digitalizaci, přijímání digital born dokumentů, zpřístupnění a dlouhodobou archivaci
● Zpracování a realizace strategie digitalizace knihovních fondů
● Rozvoj nástrojů pro koordinaci digitalizace
● Rozvoj nástrojů pro ochranu a dlouhodobé uchování digitálních dokumentů
● Vybudování a provoz systému e-depozit na shromažďování a zpracování digital born publikací.
● Zajištění provozu LTP systému v Národní knihovně ČR včetně archivace digitálních dokumentů všech knihoven v České republice
● Legislativní zajištění elektronického povinného výtisku a novela knihovního zákona č. 257/2001 Sb.
● Zpracované a aktualizované standardy pro oblast digitalizace, uchování a zpřístupnění knihovních fondů

Opatření, projekty, aktivity:

1.1 Služby knihoven v digitálním prostředí, zpřístupňování zdrojů včetně klasických dokumentů

- 1.1.1 Zajistit zpřístupnění služeb a informačních zdrojů knihoven v digitálním prostředí – podporovat rozvoj digitálních knihoven včetně vytváření uživatelsky přívětivých aplikací a nástrojů pro jejich provozování;
- 1.1.2 Provozovat a rozvíjet Centrální portál knihoven jako centrální systém pro zpřístupněná knihovních služeb a informačních zdrojů
 - 1.1.2.1 *Zahájit pilotní provoz portálu*
 - 1.1.2.2 *Zajistit další provoz a rozvoj portálu, přidávání dalších služeb uživatelům*
 - 1.1.2.3 *Zapojit širší spektrum knihoven, muzeí a archivů a implementovat potřebné metadatové formáty.*
 - 1.1.2.4 *Rozvíjet a integrovat meziknihovní výpůjční služby*
 - 1.1.2.5 *Podporovat implementaci online plateb a sdílení identit v knihovnách*
 - 1.1.2.6 *Podporovat rozvoj centralizovaných řešení, zejména Souborného katalogu ČR a České digitální knihovny, a jejich zapojení do CPK*
- 1.1.3 Podpořit vývoj systémů zpřístupnění digitálního obsahu (např. Kramerius a Manuscriptorium) včetně otevřeného API v souladu s mezinárodními standardy a na toto API napojených webových a mobilních aplikací
- 1.1.4 Podporovat silné oborové nebo regionální portály a nadstavbová interdisciplinární řešení.
- 1.1.5 Spolupracovat s vědeckými institucemi při vytváření virtuálního badatelského prostředí. Např. pro humanitně orientované obory (lingvistika, historie, filozofie, archeologie, etnologie, dějiny umění atd.) včetně tvorby specializovaných datových zdrojů a nástrojů jako základ pro tzv. Digital Humanities.
- 1.1.6 Stabilizovat provoz České digitální knihovny a zajistit její další rozvoj jako *sektorového agregátora*

- 1.1.7 Sjednávat kolektivní licence na zpřístupnění knihovních fondů v digitální podobě.
- 1.1.8 Motivovat držitele práv k ekonomicky nevyužitelným dílům k jejich volnému zpřístupnění
- 1.1.9 Zprovoznit Registr děl nedostupných na trhu a zajistit jejich zpřístupnění.
- 1.1.10 Zpracovat metodiku pro práci s osiřelými díly
- 1.1.11 Vytvářet legislativní podmínky a připravit technické prostředky pro využívání digitalizovaných děl a propagovat jejich využívání. Využít výsledky digitalizace knihovních fondů pro potřeby výuky.

1.2 Digitalizace knihovních fondů

- 1.2.1 Pokračování digitalizace knihovních fondů včetně rozšíření na další typy dokumentů z oblasti kulturního dědictví (hudebniny, plakáty, pohlednice, audio atd.) včetně podpory migrací starých dat do podoby odpovídající aktuálním standardům
- 1.2.2 Digitalizovat výstupy projektů výzkumu a vývoje a systematicky je ukládat a zpřístupňovat také prostřednictvím Národního úložiště šedé literatury a Centrálního portálu knihoven.
- 1.2.3 Spolupracovat při digitalizaci fondů a sbírek kulturních paměťových institucí a sbírek vědeckých institucí (zejména z oblasti sociálních a humanitních věd v rámci Digital Humanities).
- 1.2.4 Vybudovat Metodické centrum digitálních knihovních dokumentů v Národní knihovně ČR, které bude mít v gesci koncepci a koordinaci digitalizace v knihovnách, přijímání e-dokumentů, dlouhodobou archivaci
 - 1.2.4.1 *Vypracovat národní strategii digitalizace knihovních fondů.*
 - 1.2.4.2 *Koordinovat činnosti NDK a krajských digitalizačních center, propojit Registr digitalizace, Resolver URN-NBN a Souborný katalog ČR*
- 1.2.5 Udržovat a prosazovat standard Národní digitální knihovny jako národní standard pro digitalizaci v knihovnách
 - 1.2.5.1 *Udržování a rozvoj stávajících standardů*
 - 1.2.5.2 *Vytváření nových NDK standardů pro jiné typy digitálních dat vznikající v knihovnách České republiky*
- 1.2.6 Vhodně využívat potenciál metody PPP pro digitalizaci kulturního obsahu
- 1.2.7 Hledat zdroje pro pokračování dotačních mechanismů jako byly např. integrované operační programy Využít finanční zdroje programu eCulture pro rozvoj kultury včetně podpory z IROP

1.3 Shromažďování národního kulturního dědictví vzniklého v elektronické podobě

- 1.3.1 Zajistit legislativně i technicky rozvoj a provoz systému sklizení a archivace webových stránek jako je národní systém archivace webu (WebArchiv) včetně systému trvalého uchování
 - 1.3.1.1 *Zajistit legislativní podmínky a provozní kapacity pro pravidelné sklizení, archivaci a zpřístupnění autorsky chráněného obsahu i mimo NK ČR; sledovat rozvoj webových technologií.*
 - 1.3.1.2 *Vybudovat novou infrastrukturu pro práci v oblasti big data (analýzy dat a jejich využití ve výzkumu) a zajistit jejich trvalé uchování.*
- 1.3.2 Rozšířit identifikační služby resolveru persistentních identifikátorů URN-NBN CZIDLO pro born digital dokumenty z oblasti kulturního dědictví

- 1.3.3 Zajistit převod digitálních dokumentů vydaných na fyzických médiích ve fondech knihoven na novou infrastrukturu a zajištění jejich dlouhodobé archivace zejména s ohledem na povinný výtisk
 - 1.3.3.1 Vytvoření metodiky, infrastruktury
 - 1.3.3.2 Zajištění koordinace a provozu
- 1.3.4 Prosadit legislativní zakotvení povinného výtisku elektronických publikací a zajistit systém pro jejich sběr
- 1.3.5 Zavést sdílené zpracování elektronických dokumentů a jejich retrospektivní katalogizaci

1.4 Důvěryhodné, dlouhodobé uložení digitálních dokumentů

- 1.4.1 Schválit a implementovat Národní koncepci dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách.
- 1.4.2 Zajistit legislativní úpravu trvalé ochrany digitálních dat v knihovnách
- 1.4.3 Zajistit rozvoj a provoz systému LTP Národní digitální knihovny
 - 1.4.3.1 Posílení ICT infrastruktury a zvýšení propustnosti na vstupu do LTP i na výstupu z něj
 - 1.4.3.2 Zajištění dlouhodobé archivace digitalizátů i digital born dokumentů
 - 1.4.3.3 Zajištění logické a bitové ochrany
 - 1.4.3.4 Připravit systém pro přijímání dalších typů dat z oblasti knihoven
 - 1.4.3.5 Přijímat a archivovat digitální dokumenty ze všech knihoven v České republice
- 1.4.4 Zajistit metodické vedení dlouhodobé archivace digitálních dokumentů v rámci Metodického centra digitálních knihovních dokumentů
- 1.4.5 Zajistit alternativní open source řešení systému pro dlouhodobou ochranu pro malé a střední instituce, které bude kompatibilní se standardy a LTP systémem Národní knihovny
- 1.4.6 Podporovat budování sítě úložišť v největších institucích/knihovnách a směřovat k jejich certifikaci.

2. Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra

Výchozí situace

Proměna knihoven z pouhých půjčoven knih na živá vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra je dlouhodobým celosvětovým trendem. Tento trend sledují i české knihovny, ale proces proměny je velmi pomalý a naráží na celou řadu limitů. Knihovny mají značný potenciál rozvoje v oblasti neformálního a občanského vzdělávání a současně roste jejich význam při podpoře čtenářské, informačních a digitální gramotnosti jak u dětí a mládeže, tak i u dospělé populace. Značný potenciál má dále rozvoj aktivit orientovaných na specifické skupiny uživatelů, zejména příslušníků menšin a lidí ohrožených sociálním vyloučením. V roce 2014 se v knihovnách uskutečnilo 65 017 kulturních akcí (2 084 872 návštěvníků) a 32 562 vzdělávacích akcí (704 902 návštěvníků) z toho 2 653 akcí z oblasti ICT. Knihovny jsou tradičním a přirozeným centrem sociální inkluze.

Zásadní význam pro fungování veřejných knihoven v menších obcích má systém podpory regionálních funkcí knihoven, jehož prostřednictvím krajské a další knihovny poskytují podpůrné služby knihovnám v menších obcích. Cílem je zejména zajištění dostupnosti VKIS ve všech místech ČR a vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování služeb obyvatelům měst a malých obcí. Financování regionálních funkcí zajišťují kraje (v souladu s § 11 odst. 3 a 4 zákona č.

257/2001 Sb.). V posledním období dochází k výpadkům financování v některých krajích, což je příčinou nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými obcemi, regiony a kraji.

Cíl

Zvýšit počet knihoven nabízejících kvalitní vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity, knihoven, které podporují kreativitu a vytváří širokou nabídku vzdělávacích i relaxačních aktivit pro různé skupiny uživatelů.

Zlepšit objem financování regionálních funkcí knihoven dle standardu.

Indikátory úspěšné realizace

- Počet knihoven pořádajících kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity
- Počet pořádaných vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí dle standardu a počet návštěvníků akcí
- Srovnávání úrovně financování regionálních funkcí mezi kraji, sledování výdajů v přepočtu na obyvatele a knihovny

Opatření, projekty, aktivity:

2.1 Využití potenciál sítě knihoven jako přirozených komunitních center.

- 2.1.1 Provést průzkum stávajícího stavu pořádaných aktivit dle současných statistických výkazů.
- 2.1.2 Zpracovat standard kvalitní vzdělávací, kulturní a komunitní akce s přihlédnutím ke stávajícímu stavu.
- 2.1.3 Ukotvit kulturní, vzdělávací a komunitní funkci knihoven v knihovním zákonu.
- 2.1.1 Podporovat aktivní účast občanů na společenském životě, pomáhat při vytváření partnerství, rozvíjet mezigenerační dialog dětí, mládeže a seniorů.
- 2.1.2 Rozvíjet partnerskou spolupráci s místními organizacemi, institucemi a místními aktivisty.
- 2.1.3 Sbírat a aktivně poskytovat informace o celé pestrosti života místa; při plánování akcí a projektů vycházet z místních potřeb, zdrojů a místního potenciálu.
- 2.1.4 Prostřednictvím knihoven rozvíjet komunikaci, partnerství a sociální kapitál v místě.
- 2.1.5 Vytvářet v knihovnách bezpečný, neformální a demokratický prostor k setkávání místních občanských skupin i organizací; podporovat dialog o aktuálních místních potřebách, o prioritách a zájmech (kulaté stoly, veřejné diskuse atd.).
- 2.1.6 Umožnit přístup ke kultuře a vzdělávání všem sociálním skupinám bez rozdílu s ohledem na specifika lokality.
- 2.1.7 Formou rozmanitých kulturních, vzdělávacích a komunitních akcí propagovat regionální historii, podporovat lokální kulturní dědictví a seznamovat s osobnostmi regionu.
- 2.1.8 Podporovat rozvoj kreativity jednotlivce i skupin.

2.2 Rozvíjet vzdělávací funkce knihoven zejména v oblasti celoživotního a občanského vzdělávání ve spolupráci se vzdělávacími institucemi a dalšími partnery na celostátní, regionální a lokální úrovni.

- 2.2.1 Realizovat kurzy pro knihovníky v rámci dotačních programů (např. VISK), vzdělávání v rámci tzv. regionálních funkcí knihoven.
- 2.2.2 Realizovat vzdělávací aktivity knihoven pro veřejnost.
- 2.2.3 Podporovat vzdělávací akce neformálního a občanského vzdělávání (např. v rámci programu Knihovna 21. století).

2.3 Podporovat čtenářskou a digitální gramotnost dětí i dospělých.

- 2.3.1 Vypracovat a ověřit standardy digitální gramotnosti v knihovnách.
- 2.3.2 Provázet standardy digitální gramotnosti s rámcovými plány škol - RVP.
- 2.3.3 Zpracovat metodiku pro veřejné knihovny v rámci kurzů pro veřejnost v oblasti digitální gramotnosti.
- 2.3.4 Implementovat Strategii digitální gramotnosti České republiky v oblasti knihoven.
 - 2.2.4.1. *Zvýšit dostupnost knihoven, digitálních center a mobilních učeben pro osoby ohrožené sociálním a digitálním vyloučením a zlepšit vybavení knihoven potřebnými technologiemi.*
 - 2.2.4.2. *Podpořit mezigenerační vzdělávací programy, mobilní učebny, vytváření učebních středisek pro digitální vzdělávání v místech.*

2.4 Podporovat kampaně na podporu čtenářství a společenské prestiže četby.

- 2.4.1 Vytvořit Národní program na podporu čtenářské kultury.
- 2.4.2 Podporovat akce typu Noc s Andersenem, Knížka pro prvňáčka, Lovci perel, Rytíři krásného slova, Pasování prvňáčků a další. Spolupracovat s obdobnými projekty jiných subjektů, např. Čtení pomáhá, Rosteme s knihovnou, Celé Česko čte dětem apod.
- 2.4.3 Provádět periodické výzkumy čtenářství dospělé i dětské populace.
- 2.4.4 Provádět periodické výzkumy veřejnosti ve vztahu ke čtení a knihovnám.

2.5 Rozšiřovat nabídku knihovnických a informačních služeb pro různé cílové skupiny (např. děti, mládež, rodiny s dětmi, senioři, migranti, nízkopříjmové skupiny obyvatel, skupiny ohrožené sociálním vyloučením, zdravotně a mentálně postižení).

- 2.5.1 Zpracovat metodiky knihovnických a informačních služeb pro různé typy zdravotního a mentálního postižení.
- 2.5.2 Zpracovat metodiky knihovnických a informačních služeb pro různé cílové skupiny. Cizinci a národnostní menšiny; senioři; nezaměstnaní; Romové.
- 2.5.3 Připravit dotační program na podporu akvizice literatury v jazycích národnostních a etnických menšin, zvukových knih pro zdravotně postižené občany (případně v rámci programů Knihovna 21. století a VISK).
- 2.5.4 Podporovat formální i neformální vzdělávání cílových skupin.
- 2.5.5 Implementace romské integrace do roku 2020 (body 4.2, 5 a 5.3).
 - 2.5.5.1 *Implementovat Strategii romské integrace do roku 2020.*
 - 2.5.5.2 *Zajistit dostupnost vydávané literatury v romštině v knihovnách obcí s početnější romskojazyčnou komunitou.*
 - 2.5.5.3 *Podporovat čtenářství v romštině.*
 - 2.5.5.4 *Prezentovat romsky psanou literaturu v českých překladech.*
 - 2.5.5.5 *Vytvořit platformu pro komunikaci knihoven s veřejnými institucemi a neziskovými organizacemi, které se zabývají romskou kulturou a jazykovými kompetencemi mluvčích romského jazyka.*

2.5.5.6 *Spolupracovat s Muzeem romské kultury v Brně.*

2.5.6 Podpořit v knihovnách naplňování cílů Národního akčního plánu podporujícího pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017

2.5.6.1 *Připravit metodiku pro práci knihoven zaměřenou na posilování sociálních vazeb a snášenlivost v místní komunitě a na rozvíjení mezigeneračního dialogu dětí, mládeže a seniorů.*

2.6 Zajistit přístup k internetu, k prostředkům ICT a k digitálnímu obsahu všem bez rozdílu.

2.6.1 Naplňovat cíle v souladu se Strategií digitální gramotnosti.

2.6.2 V rámci metodických funkcí krajských a pověřených knihoven podporovat čerpání dotačních programů pro obnovu infrastruktury pro přístup k digitálnímu obsahu.

2.7 Regionální funkce knihoven

2.7.1 Ve vazbě na novelu knihovního zákona definovat standard a pilotní ověření financování regionálních funkcí kraje s ohledem na realizaci státních politik.

2.7.2 Posílit komunikaci knihoven se všemi stupni státní správy a samosprávy a vytvořit spolupracující systém.

2.7.3 Posílit financování a stabilitu regionálních funkcí knihoven.

2.7.4 Provázat poskytování regionálních funkcí knihoven s metodickým pokynem Ministerstva kultury k vymezení standardu VKIS.

2.7.5 Stabilizovat finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí a motivovat obce v péči o knihovnu.

2.7.6 Zajišťovat a rozšířit nabídku celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven, motivovat k jejich stálému profesnímu růstu.

2.7.7 Preferovat pomoc knihovnám v malých obcích.

2.7.8 Rozšířit a zefektivnit vytváření a cirkulaci výměnných souborů knih a dalších dokumentů v rámci regionu.

2.7.9 Podporovat využívání a provoz regionálních automatizovaných systémů.

2.7.10 Metodiky krajských i pověřených knihoven vzdělávat v oblasti metod a cílů komunitně fungujících knihoven.

2.8 Konceptně a metodicky podporovat dobrovolnictví v kultuře

2.8.1 Zajistit poradenství o dobrovolnictví v knihovnách při Knihovnickém institutu NK ČR.

3. Doplnění a zpracování knihovních fondů a informačních zdrojů

Výchozí situace

Dlouhodobým problémem českých knihoven je nedostatečná úroveň financování nákupu literatury a dalších informačních zdrojů. Knihovní fondy podstatné části veřejných knihoven jsou zastaralé a neaktuální, chybí finanční prostředky na nákup zahraniční literatury, elektronických informačních zdrojů a e-knih pro nejširší veřejnost a literatury pro národnostní menšiny. V podstatné míře chybí cizojazyčná beletrie, zahraniční populárně naučná literatura, jazykové příručky. Omezená je také nabídka literatury pro národnostní a etnické menšiny trvale žijící na území ČR. Podíl těchto obyvatel se stále zvyšuje, ale knihovny

jim nejsou schopny nabídnout odpovídající služby. Nepříznivou situaci prohloubila i ekonomická krize v posledních letech. V letech 2014 – 15 se podařilo realizovat z prostředků Ministerstva kultury pilotní a 2. ročník projektu doplňování zahraniční literatury do fondů knihoven v ČR. Vzhledem k velmi pozitivní odezvě je společensky potřebné doplňování zahraniční literatury do fondů knihoven podporovat kontinuálně v rámci nově vytvořených center pro cizojazyčnou literaturu v jednotlivých krajích. Nedostatečná je koordinace nákupu elektronických informačních zdrojů pro oblast VVaI. Doposud se nepodařilo realizovat projekt Národního centra pro elektronické informační zdroje. Nedostatečná je informovanost o přístupu k veřejným zdrojům (veřejné repozitáře).

Cíl

Zvýšit objem nákupu tištěné produkce a elektronických informačních zdrojů do fondů knihoven a sledovat jeho efektivní využití. Zlepšit koordinaci při nákupu elektronických informačních zdrojů pro oblast VVaI a širokou veřejnost.

Informovat o principech otevřeného přístupu k vědeckým recenzovaným publikacím a výzkumným datům a změnách vydavatelských postupů (obchodní modely). Do nabídky elektronických zdrojů zahrnout i odkazy na otevřené časopisy a knihy a na oborové, institucionální a centralizované otevřené repozitáře, jak národní, tak mezinárodní úrovní. Změny v přístupu k vědeckým informacím zohlednit při zajišťování licencí na přístup k elektronickým informačním zdrojům.

Indikátory úspěšné realizace

• Počet přírůstků knihovních jednotek
• Počet získaných elektronických informačních zdrojů s vazbou na jejich využití
• Vznik Národního centra pro elektronické informační zdroje CzechELib

Opatření, projekty, aktivity:

- 3.1 Zpracovat efektivní akviziční strategie s vymezením rolí jednotlivých knihoven. V oblasti veřejných knihoven klást důraz na kvalitu fondu regionální literatury.**
- 3.2 Zavést dotační program na podporu akviziční činnosti knihoven v oblasti uchování kulturního dědictví včetně doplňování starších fondů z antikvariátů, aukcí a internetových portálů.**
- 3.3 Podporovat doplňování zahraniční literatury do fondů knihoven formou dotačního titulu pro centra vytvořená ve veřejných knihovnách**
- 3.4 Zahájit dotační program na podporu akvizice literatury v jazycích národnostních a etnických menšin, zvukových knih pro hendikepované občany**
- 3.5 Pokračovat v projektu Česká knihovna na podporu odkupu nekomerčních titulů původní české literatury, literární vědy a věd příbuzných pro veřejné knihovny**
- 3.6 Podporovat nákup elektronických informačních zdrojů (včetně e-knih) pro nejširší veřejnost a také nákup licencí na zpřístupnění výsledků digitalizace a děl nedostupných na trhu**
- 3.7 Propagovat a využívat otevřené repozitáře pro přístup k publikovaným recenzovaným výsledkům vědy a výzkumu**
- 3.8 Využít nástroje projektu Virtuální depozitní knihovna pro efektivní doplňování fondů depozitních knihoven o dokumenty vyřazované z jiných knihoven**

3.9 Podporovat tvorby systémů regionálních informací (bibliografických, faktografických, plnotextových, multimediálních)

3.9.1 Zpracovat a realizovat Koncepci rozvoje analytické bibliografie

3.9.2 Zajistit zdroje kvalitních bibliografických a katalogizačních záznamů, především Českou národní bibliografii a Souborný katalog ČR, pro:

- sdílenou katalogizaci v rámci celé ČR
- tvorbu metadat při digitalizaci dokumentů
- tvorbu národních autorit
- Centrální portál knihoven

3.10 Systematicky retrospektivně zpracovávat dosud nezpracované knihovní fondy.

3.11 Vybudovat Národního centrum pro elektronické informační zdroje CzechELib.

3.12 Reagovat na změny přístupu k vědeckým informacím a nabízet přístup k veřejným repozitářům.

4. Trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů

Výchozí situace

Dlouhodobým úkolem knihoven je zajistit trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů (knihy, periodika, zvukové záznamy apod.).

V minulém programovém období byla zpracována Koncepce trvalého uchování knihovních fondů tradičních dokumentů v knihovnách ČR a byla zahájena její realizace. V návaznosti na plnění cílů koncepce byly vytvořeny metodické pomůcky pro budování a správu novodobých fondů, průzkumy fondů, výběr dokumentů pro konzervátorské a restaurátorské zákroky atd. Tyto metodiky jsou ve většině akreditovány pracovišti MK ČR. Jsou volně dostupné širokému spektru zájemců o jejich využití. V uplynulém období byly zahájeny v Národní knihovně ČR, Moravské zemské knihovně Brno a Vědecké knihovně v Olomouci systematické průzkumy knihovních fondů. Podařilo se i rozšířit činnosti programu VISK 7 o možnost získat dotaci na péči o novodobé fondy, čímž se výrazně posunul smysl tohoto dotačního mechanismu.

V návaznosti na uskutečněné aktivity je třeba aktualizovat etablovanou koncepci a pokračovat v plnění dalších cílů v ní stanovených. Tyto cíle jsou spojené zejména s přípravou strategie zavedení systému depozitního ukládání v ČR včetně zpracování potřebných funkčních a ekonomických analýz, pokračovat v odkyselování knihovních fondů včetně přípravy podkladů pro možné vybudování centrálního odkyselovacího pracoviště pro fondy českých paměťových institucí a vybudování metodického centra pro konzervaci a restaurování novodobých fondů. Zároveň je třeba v dotčené oblasti dále aktivně prohlubovat spolupráci mezi českými knihovnami, zejména kontinuálním šířením nových poznatků a příkladů dobré praxe.

Nově řešenou problematiku představuje trvalá ochrana zvukového dědictví uloženého v českých paměťových institucích včetně zabezpečení optimálního způsobu zpracování, digitalizace a provozu Virtuální národní fonotéky v gesci Moravské zemské knihovny v Brně.

Cíl

Vybudovat a dlouhodobě provozovat systém trvalého uchování tradičních knihovních dokumentů.

Indikátory úspěšné realizace

• Aktualizace stávají koncepci trvalého uchování knihovních dokumentů a pokračování plnění jejich cílů.
• Budování metodického centra konzervace novodobých dokumentů

• Zajištění potřebných kapacit pro odkyselování knihovních fondů
• Zajištění ochrany a dlouhodobého uchování zvukových záznamů
• Sestavení strategie depozitního ukládání knihovních fondů v ČR.

Opatření, projekty, aktivity:

4.1 Aktualizovat a pokračovat v realizaci koncepce trvalého uchování knihovních fondů tradičních dokumentů v knihovnách ČR.

4.2 Navrhnout systém centrálního depozitního ukládání knihovních fondů v ČR

- 4.2.1 Zpracovat studii mapující podmínky vybudování a provozu fyzické depozitní knihovny
- 4.2.2 Připravit strategii depozitního ukládání v systému českých knihoven včetně legislativních úprav
- 4.2.3 Rozvoj spolupráce v budování fondů knihoven a při efektivním sdílení vyřazovaných knih
- 4.2.4 Systémově řešit nevyhovující uložení knihovních fondů v interiérových knihovnách

4.3 Budovat mezioborové metodické centra konzervace novodobých dokumentů včetně centrálního pracoviště pro odkyselení knihovních fondů

- 4.3.1 Pokračovat v mapování fyzického stavu a úrovně zpracování fondů včetně regionálních mutací velkých novinových titulů a dalších dokumentů (monografie, dobové pohlednice a fotografie apod.)
- 4.3.2 Zpracovat standardy pro bezpečné uložení a ochranu knihovních fondů pro různé typy knihoven
- 4.3.3 Pokračovat v odkyselování fondů
- 4.3.4 Vytvořit předpoklady pro zavedení systému masového odkyselování

4.4 Uchovat národního zvukového dědictví

- 4.4.1 Rozpracovat koncepci ochrany a zpřístupnění zvukových dokumentů jako významné součásti kulturního dědictví.
- 4.4.2 Zakomponovat podporu ochrany zvukových dokumentů do stávajících dotačních programů.
- 4.4.3 Vybudování metodického a digitalizačního centra pro záchranu zvukových dokumentů v Moravské zemské knihovně v Brně ve spolupráci s Národním muzeem (ČMH).
- 4.4.4 Zajistit dlouhodobé úložiště pro uchování a zpřístupnění zvukových dat.
- 4.4.5 Provozovat a rozvíjet portál Virtuální národní fonotéka.

5. Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách

Garant: Moravská zemská knihovna - Tomáš Kubíček

Výchozí situace

Rozhodující podmínkou pro proměnu služeb knihoven, pro rozšíření jejich rozsahu a kvality je odpovídající prostorové a technické vybavení. V posledních desetiletích se podařilo vystavět a

rekonstruovat řadu knihoven, zejména krajských a většinu vysokoškolských. Na druhé straně lze doložit, že prostorová zanedbanost knihoven je stále mimořádně vysoká, až 90 % knihoven působících v obcích nad 5 000 obyvatel a nedosahuje doporučenou hodnotu plochy pro uživatele v rozsahu 60 m² na 1000 obyvatel. Většina knihoven má k dispozici základní vybavení informačními technologiemi, ale není připravena na rozšíření nabídky služeb uživatelům v digitálním prostředí a na podporu digitální gramotnosti obyvatel.

Cíl

Zlepšit prostorové a technické vybavení knihoven, budovat knihovny jako příjemná místa pro studium, volný čas, setkávání a pro rozvoj kreativity.

Indikátory úspěšné realizace

• Zvýšení rozsahu plochy knihovny určené pro uživatele v m ² na 1000 obyvatel
• Dostupnost vysokorychlostního připojení k internetu prostřednictvím knihoven
• Knihovny jsou vybaveny nejnovějšími informačními technologiemi pro poskytování služeb
• Zajištění odpovídající kapacity pro ukládání fondů

Opatření, projekty, aktivity:

5.1 Analýza prostorového zajištění knihoven provozovaných obcemi

5.2 Vybudovat metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven v Moravské zemské knihovně

- 5.2.1 Vybudování pomocné evidence realizovaných projektů
- 5.2.2 Příprava doprovodných materiálů
- 5.2.3 Příprava seminářů pro pověřené knihovny a metodiky a standardů podle velikosti obce pro různé typy knihoven
- 5.2.4 Příprava dotačního programu
- 5.2.5 Běžný chod

5.3 Finančně podporovat investiční projekty veřejných knihoven v regionech

5.4 Podporovat vybavování knihoven ICT v oblasti služeb uživatelům (program VISK)

- 5.4.1 Aktualizace dotačního programu VISK.
- 5.4.2 Implementace Strategie digitální gramotnosti České republiky v oblasti knihoven

5.5 Aktivní spolupráce s MMR ČR a MK ČR na přípravě a realizaci program IROP pro podporu rozvoje knihoven.

5.6 Rozhodnout o budoucím zabezpečení provozu Národní knihovny ČR. Vyhodnocení efektivity revitalizace Klementina a depozitářů Národní knihovny ČR a ověření otázky výstavby nové budovy Národní knihovny.

5.7 Výstavba depozitáře Moravské zemské knihovny v Brně

6. Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb

Výchozí situace

Svět knihoven a médií se v posledním období rychle proměňuje. Knihovny musí při koncipování svých služeb sledovat trendy v oblasti internetu, informačních technologií a vzdělávání, aby mohly pohotově reagovat na potřeby veřejnosti. Vývoj nových služeb v digitálním prostředí vyžaduje využití aktivních forem marketingu se zaměřením nejen na koncové uživatele, ale také na provozovatele knihoven, kteří knihovny financují.

Digitální technologie také otevírají nové komunikační kanály, kterými je možné propagovat nejen služby digitální, ale i ty klasické. Knihovny však s těmito novými nástroji většinou neumějí pracovat, netuší, jaká je jejich nabídka, ekonomické zákonitosti, vhodné cílové skupiny a postupy. Silným nástrojem pro komunikaci služeb knihoven se může stát Centrální portál knihoven a sdílení dobré praxe v oblasti public relations.

Vlastní nabídka služeb v digitálním prostředí pak je velmi nevyrovnaná, zejména v případě veřejných knihoven často v podstatě nulová. Ale i tam, kde zajímavá nabídka existuje, je obtížné ji přitažlivě prezentovat veřejnosti. Situaci v tomto směru zhoršuje skutečnost, že ve veřejnosti stále přežívá tradiční obraz knihovny, který jí práci s digitálními dokumenty nepřisuzuje.

Knihovny jsou financovány z veřejných rozpočtů, proto je nezbytné dlouhodobě sledovat jejich společenské a ekonomické přínosy, hodnotit jejich výkony a efektivitu jednotlivých služeb. Práce na poli měření ekonomické efektivity knihoven se v průběhu předchozí Koncepce započaly a významně postoupily, a knihovny jsou v tomto směru lépe připravené a vybavené, než většina ostatních paměťových institucí. Je ale nezbytné, aby práce dále pokračovaly, v tuto chvíli veřejné knihovny umějí mapovat svou celkovou efektivnost, nikoliv však jednotlivé služby.

Měření ekonomické efektivnosti se navíc musí opírat o kvalitní, hodnověrná, dobře strukturovaná a jednotně interpretovaná statistická data. Ta v podstatě existují jen pro klasické knihovní služby ve veřejných knihovnách (i když i zde zůstávají sporné otázky). Statistická data jsou také důležitým východiskem pro benchmarking knihoven, což je další důležitá aktivita, díky které je možné služby knihoven dále zlepšovat.

Cíl

Rozvíjet a uplatňovat nástroje a metody marketingu knihovnických a informačních služeb a metody hodnocení výkonu i efektivnosti knihoven.

Indikátory úspěšné realizace

• Nové standardy služeb
• Nástroje pro hodnocení činnosti a efektivnosti knihoven a vzdělávací aktivity v této oblasti
• Společné jádro statistických výkazů knihoven různých typů
• Průzkumy uživatelských potřeb, četby a čtenářství
• Vzdělávací aktivity zaměřené na téma marketingu a public relations.
• Nástroje na podporu marketingu a public relations.
• Marketing Centrálního portálu knihoven

Opatření, projekty, aktivity:

- 6.1 Novelizovat *Standard veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami v obcích*
- 6.2 Podporovat tvorby metodik měření ekonomické efektivity služeb knihoven a jejich aplikace
- 6.3 Pokračovat v benchmarkingu knihoven
- 6.4 Optimalizovat a sjednotit statistické vykazování činnosti všech typů knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby, novelizovat související metodiky, zvýšit kvalifikaci odpovědných pracovníků knihoven na tomto poli
- 6.5 Zvýraznit orientaci knihoven na koncové uživatele (stávající i potenciální), soustavné zjišťování jejich potřeb a následný design služeb.
- 6.6 Využívat metod marketingu a aktivního public relations k prezentaci poskytovaných a připravovaných VKIS.
- 6.7 Zajistit pro systém knihoven na centrální úrovni marketing, public relations, propagaci a *advokacii* v soukromém i veřejném sektoru. Poskytovat v této oblasti servis knihovnám, které si nemohou dovolit vlastní profesionální zázemí.
- 6.8 Sledovat potřeby uživatelů i obecné populace, provádět průzkumy na lokální i celostátní úrovni.

7. Vzdělávání pracovníků knihoven

Výchozí situace

Stanovené cíle a změny lze uskutečnit pouze s kvalifikovanými profesionály. Předchozí průzkumy vzdělanostní, věkové a mzdové struktury pracovníků knihoven prokazují několik trendů. Mezi ne patří vysoké procento pracovníků bez oborového knihovnického vzdělání (až 50 %), vysoká feminizace oboru (88 %), stárnutí personálu knihoven. Nadále je nutné konstatovat nedobrou platovou situaci v knihovnách (průměrná mzda cca o 20 % nižší než celostátní průměr). Roste počet ředitelů a vedoucích knihoven bez oborového vzdělání. Požadavky kladené na veřejné knihovny narůstají a rozšiřují se do různorodých věcných oblastí. Např. je to oblast digitalizace informačních zdrojů a služeb současné hybridní společnosti, komunitní role, vzdělávací role. Odborná knihovnická veřejnost spolupracuje s oborovými vysokými školami a sleduje jejich úroveň. Oblast středoškolského oborového vzdělání není dostatečně propojena na odbornou veřejnost. Pro zřizovatele a řídicí pracovníky není dostupný souhrnný metodický podklad pro specifické prvky personální práce v knihovnictví. Standard VKIS obsahuje pouze standard počtu hodin školení na zaměstnance. Pracovníci knihoven musí být kvalifikovanými specialisty, kteří jsou schopni podporovat své uživatele. Všechny uvedené faktory kladou značný důraz na organizaci i náplň nejen formálního, ale i celoživotního vzdělávání pracovníků. Knihovní zákon neobsahuje zmínku o osobnosti knihovníka.

Cíl

Zlepšit vzdělanostní a platovou strukturu pracovníků knihoven

Indikátory úspěšné realizace

• Zvýšený podíl pracovníků s formálním oborovým vzděláním v knihovnách
• Zvýšený podíl pracovníků s neformálním certifikovaným oborovým vzděláním v knihovnách
• Aktualizace katalogu prací s vazbou na Národní soustavu povolání a kvalifikací
• Funkční systém celoživotního vzdělání pracovníků knihoven
• Počet akreditovaných kurzů a jejich absolventů

Opatření, projekty, aktivity:

7.1. Analyzovat současný systém odměňování, provádět průzkumy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury zaměstnanců knihoven. Sledovat motivační a nefinanční odměny a benefity uplatňované v knihovnách. V souladu s Národní kulturní politikou zavést opatření vedoucí k nastavení systému adekvátního odměňování knihovníků a odborných pracovníků knihoven.

7.2. Aktualizovat katalog prací v kulturním sektoru, zejména pro povolání Knihovník, a propojit ho s Národní soustavou povolání a kvalifikací.

7.3. Na závazné úrovni dokončit přípravu, přijmout a naplňovat Koncepti celoživotního vzdělávání knihovníků a dalších odborných pracovníků v knihovnách. Zajistit koordinaci systému celoživotního vzdělávání v knihovnách

7.4. Připravit metodiku pro systém inovačního vzdělávání pracovníků knihoven, např. na principu systému sbírání kreditů za absolvování kurzů.

7.5. Vytvořit schéma (mapu) doporučené prostupnosti formálního i neformálního vzdělání pro knihovnické profese využitelné zejména v komunikaci se zřizovateli a orgány státní správy.

7.6. Prohloubit spolupráci na úrovni odborných stáží pro studenty středních a vysokých i knihovníky.

7.7. Novelou knihovního zákona dosáhnout definování povolání knihovníka na legislativní úrovni.

7.8. Zpracovat obsahové náplně a metodiky kurzů pro knihovníky ve struktuře knihovnických specializací podle Národní soustavy kvalifikací. Zpracovat i variantní kurzy ve formátu e-learningu.

7.9. Prohloubit spolupráci s odbornými středními a vysokými školami, které se zaměřují na přípravu pro povolání knihovník. Spolupracovat na přípravě a realizaci studijních programů a předmětů vycházejících z aktuálních potřeb praxe.

Použité zkratky	
AKS	Automatizovaný knihovní systém
AV ČR	Akademie věd ČR
AZ	Autorský zákon
CPK	Centrální portál knihoven
CŽV	celoživotní vzdělávání
ČKR	Česká konference rektorů
ČNB	Česká národní bibliografie
Databáze ADR	Centrální adresář knihoven a informačních institucí v ČR, databázi spravuje Národní knihovna ČR
DDS	Document Delivery Service, Služba dodávání dokumentů
DSA	Data Seal of Approval
EIZ	Elektronické informační zdroje
Europeana	Evropská digitální knihovna
ICT	Informační a komunikační technologie
INFOZ	Informační zdroje pro výzkum, program MŠMT
IOP	Integrovaný operační program
K21	Knihovna 21. století, program MK
KDK SKIP	Klub dětských knihoven Svazu knihovníků a informačních pracovníků
KF	knihovní fond
KISK	Kabinet informačních studií a knihovnictví (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity)
KJM	Knihovna Jiřího Mahena v Brně
KK	Krajská knihovna
KNAV	Knihovna Akademie věd ČR
Kramerius	Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru, podprogram VISK7; digitální knihovna stejného jména
LTP	Long time preservation, systémy pro dlouhodobé ukládání dokumentů
MK	Ministerstvo kultury
MKP	Městská knihovna v Praze
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MSVK v Ostravě	Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MVS	Meziknihovní výpůjční služby
MZK	Moravská zemská knihovna
NAKI	Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, program MK
NDK	Národní digitální knihovna
NIPOS	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
NK ČR	Národní knihovna ČR
NLK	Národní lékařská knihovna
NSK	Národní soustava kvalifikací
NSP	Národní soustava povolání
NTK	Národní technická knihovna

OAI-PMH	Rozhraní pro hromadné sklizení dat
PIK	Projekt internetizace knihoven
PK	Pověřená knihovna regionálními funkcemi
Princip PPP	Princip Public Private Partnership, Partnerství veřejného a soukromého sektoru při financování projektů
Registr digitalizace	Evidence digitalizovaných dokumentů a sledování procesu zpracování, společný projekt Národní knihovny ČR, Knihovny Akademie věd ČR a společnosti INCAD
RF	Regionální funkce
RIA	Hodnocení dopadu regulace
ROI	Return on Investment (Měření efektivity vynaložených prostředků ve veřejné knihovně)
ROP	Regionální operační program
RVŠ	Rada vysokých škol
RVVI	Rada pro výzkum, vývoj a inovace
SDRUK	Sdružení knihoven ČR
SK ČR	Souborný katalog ČR
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
ÚKR	Ústřední knihovnická rada
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
UNIV3	Projekt podporující rekvalifikace a propojení s tzv. "procesem uznávání" znalostí a dovedností, které se zájemci naučili během života i mimo školu, projekt Národního ústavu pro vzdělávání
URN:NBN	URN – Universal Resource Name, NBN – National Bibliography Number, identifikátor digitálních objektů
UUID	Universal Unique Identifier, identifikátor digitálních objektů
VaVaI	Výzkum, vývoj a Inovace
VISK	Veřejné informační služby knihoven, program MK
VKIS	Veřejné knihovnické a informační služby
VPK	Virtuální polytechnická knihovna